

Gamle lægeplanter på Hammershus

Arkæologi kan være mange ting, også gamle planter.

På Hammershus vokser der faktisk mange spændende urter og blomster, som har været brugt i borgens storhedstid i middelalderen, højst sandsynligt fra midten af 1200-tallet – planter, som blev indført på øen af munke og andre lægekyndige.

For at give en god beskrivelse af de forskellige arter samt lidt billeder af dem, har jeg her tilladt mig at klippe i en artikel fra Bornholms Skovdistrikts hjemmeside: (<http://www.skovognatur.dk/Lokalt/Sjaelland/Bornholm/Hammershus/>). Billederne stammer fra ovennævnte kilde.

Allerførst ser vi et billede af Blommetårnet med den typiske, bornholmske cikorie i forgrunden. Den vokser i mange grøftekanter, og under krigen brugte man rødderne til kaffeerstatning – ”Det er Richs, der driks”...

På Hammershus har man fundet over 300 plantearter, og det er godt 10% af Danmarks vilde planter.

Men det er også det sted i Danmark, hvor der er flest

”levende fortidsminder” – altså planter, som kan have været dyrket, dengang borgen endnu var beboet. Man regner med, at det gælder ca. 50 arter.

Vi skal tænke på, at jorden har været velkalket – for murværket afgiver kalk, og mennesker og dyr har gødet jorden. Derfor er der forholdsvis frodigt i forhold til resten af Hammerknuden, og der er solrige skrænter mod syd og fugtige skrænter mod nord.

Her følger en beskrivelse af diverse planter – kilde og citat: Bornholms Skovdistrikt.

”Havrerod - som kun har blomsten åben om formiddagen. Sjældent, findes også på Christiansø. En gammel køkkenurt, som formentlig har været dyrket på borgen

Idag er plejen lagt om af hensyn til blomsterne. Langs de højere mure efterlader vi en ca. 20 cm bræmme, som ikke slås, før blomsterne er afblomstret og har sat frø.

De mange gæster på borgen slider stierne hule, og materialet lægger sig langs murene. En gang i mellem skraber vi derfor et lag jord af – og så har man både frøene og ren jord som de kan spire i. Og på borgskrænterne har vi i de seneste år forsøgt med meget kraftig fåregræsning, men kun i kortere perioder. Det betyder, at fårene spiser ting, som de normalt ville lade stå: ramsløg, ørnebregne, slåen, m.m., og mange vedplanter bliver holdt effektivt nede. Hammershus-banken er i de seneste år blevet langt mere åben.

Der findes en hel del sjældne planter på slotsbjerget, f.eks. Enblomstret Fladbælg (*Lathyrus sphaericus*) med en sart teglrød blomst der jo passer fint til munkestenen på borgen, findes kun to andre steder i Danmark. Aks-Ærenpris (*Veronica spicata*) findes hist og her på Bornholm samt ved Limfjordens og Kattegats kyster, ellers er den meget sjælden. Tarmvrid-Røn (*Sorbus torminalis*) er meget sjælden på Bornholm, den findes der udover på Møn og Sydsjælland, også her den meget sjælden. Løg-Rapgræs (*Poa bulbosa*) findes hist og her på Bornholm, men er ellers meget sjælden.

Trekløft-Stenbræk

det eneste sted i landet.

Sort Radeløv (*Asplenium adiantum-nigrum*) er sjælden på hele øen og findes fra Jons kapel over Hammeren til Ypnasted. Rød- og Sort Dværgmispel (*Cotoneaster niger*) findes begge hist og her i klippeterrænet, Rød Dværgmispel (*Cotoneaster integerrimus*) er dog mere hyppig.

Mange af planterne på borg-banken er sjældne. Så lad dem stå!

Bulmeurt har været brugt som lægeplante i mere end 5000 år. Den spirer ofte frem, når der rodes i jorden på borgen - ved undersøgelser i Bryghuset 2004 spirede der planter frem fra jordlag fra 1500-tallet, så frøene

Andre seværdige planter på Slotsbjerget er f.eks. Trekløft-Stenbræk (*Saxifraga tridactylites*), der er en sjælden lille plante som vokser på de kalkholdige mure, her på vej ad den brolagte vej. Svalerod (*Vincetoxicum hirundinaria*) er almindelig i hele klippeterrænet på øen, men findes kun få andre steder i Danmark. Vrietorn (*Rhamnus cathartica*) er en sjælden busk på øen, andre steder i landet findes den hist og her.

Andre planter er det, man kan kalde rigtige bornholmere. Det vil sige, at de kun er oprindeligt vildtvoksende på Bornholm som

Bulmeurt

kan holde sig længe i jorden. Planten er meget giftig. I mindre doser bruges den som bedøvelsesmiddel, bl.a. i søsygepiller.

Kongelys blev brugt til slimløsnende middel og til at lave en salve, som 'fjernede rynker i panden på de gamle piger'. Når man dyppede en blomsterstand i tjære, fik man en udmærket fakkel.

Kalmus stammer fra Lilleasien og er angiveligt ført til Europa af tartarerne. Den vokser i dammen Hundepiben. Den sætter ikke frø i Danmark.

Lægekulsukker, som man i middelalderen tillagde meget stor sår-helende evne. Hvis man kogte roden med to stykker kød, ville de vokse sammen (!).

Nikkende Fuglemælk er indført til Danmark i 1500-tallet og kan have været dyrket på borgen.

Enblomstret fladbælg - vokser vildt på borgens sydskrænt, findes kun to andre steder i Danmark.”

Citat slut.

Hvor vil jeg nu hen med den botaniske beskrivelse?

Jo, det er meget godt, at der findes alle disse fine og interessante planter – men for menigmand kan det være en nærmest umulig opgave at gå og lede efter dem alle.

I vore dage skal arkæologi og viden FORMIDLES – og min idé er følgende:

Hvorfor ikke oprette en urtegård – enten på Hammersholm – eller måske endnu bedre, på Bornholms Middelaldercenter, hvor et eller flere eksemplarer af planterne kunne ses og passes, måske endda som i en gammeldags klosterhave? Så kunne der også sidde skilte ved de enkelte planter, hvor man beskrev, hvordan man udnyttede planterne i gammel tid.

Det er måske ikke arkæologi i klassisk forstand, men man kan jo se det som et forsøg på at bevare og formidle en vigtig del af vores fortid – og endda lyslevende eksemplarer!

Må denne idé hermed være givet videre til rette vedkommende.

Jeanne Cordua

Kilde: (<http://www.skovognatur.dk/Lokalt/Sjaelland/Bornholm/Hammerhus/>)

Se blomsterne i farver på hjemmesiden eller i naturen.